



Illustrer : periodiek voor de alumni van de Universiteit Utrecht

<https://hdl.handle.net/1874/404417>

Illustrer

Utrechts
Universiteitsfonds



Universiteit Utrecht

Alumnimagazine

Maart 2017

Universiteitsdag
1 april: *De toekomst door de
ogen van de wetenschap*

►► www.uu.nl/udag

Oorlog, vrede en
kunst in het Nationaal
Militair Museum

Opening Johanna
Westerdijkjaar

Babydarmpjes nabootsen

Nieuwe aanpak
taaislijmziekte werkt

Illuster

De aftrap



Na twee volle bestuurstermijnen is het moment gekomen om het stokje binnen het Utrechts Universiteitsfonds over te dragen. Het bestuur heeft Mr Lodewijk Hijmans van den Bergh (alumnus 1988) daartoe unaniem uitver-

koren. Met enthousiasme stel ik u hem bij deze als mijn opvolger voor.

In 2010 mocht ik als penningmeester beginnen, in 2012 werd ik vicevoorzitter en vnd. voorzitter en nog geen jaar later voorzitter, als opvolger van André Bolhuis. Het zijn bewogen jaren geweest, tijdens welke ik het Universiteitsfonds door allerlei woelige perikelen heb zien groeien. College van Bestuur UU, bestuur en bureau van het Universiteitsfonds kenden nogal wat verloop, totdat vorig jaar Fenna Hanraets aantrad als nieuwe directeur van het Bureau, die met veel élan het bureau weet op te stuwen.

Voordeel van deze wisselingen is dat ik met veel verschillende mensen heb mogen samenwerken; aan mooie projecten, wel te verstaan. In 2011 en 2016 vierde de universiteit haar lustrum; in 2011 was het fonds zelf jarig. Het vierde zijn 25^{ste} lustrum, waaraan wij de mooie campagne Doorgeven hebben overgehouden. Wij hebben prachtige Universiteitsdagen gehad, onder meer in de Stadsschouwburg en de Domkerk en de Heilige grond van het Academie Gebouw (de enige juiste plek!). Nog recent zag de Agnitis Vrolikprijs het licht. Mijlpalen die ik nu achter me laat.

De wetenschap dat ik het stokje overdraag aan een voortreffelijke opvolger en een geweldig bestuur maakt het afscheid lichter. Het was mij een eer en genoeg om dit werk voor mijn alma mater te hebben mogen verrichten; alles onder het motto "Learning, earning & returning".

Ik dank allen die mij hierbij hebben geholpen en hoop van u op de Universiteitsdag persoonlijk afscheid te mogen nemen. Ik wens het Utrechts Universiteitsfonds voor zijn toekomst het allerbeste en u allen ... "Adieu".

Mr. Robert S. Croll

voorzitter Utrechts Universiteitsfonds

Inhoud

- 4 In Utrecht
- 6 Generatie UU
- 8 De loopbaan van... Merlijn Hurx
- 10 Goed besteed
- 12 JAN — Jonge Alumni Netwerk
- 14 UU centraal
- 18 Bouwjaar 1979
- 19 DUB
- 20 Alumni interview
- 22 In de spotlight
- 24 In beeld, toen
- 25 Bericht uit... Londen
- 26 Een greep uit de agenda
- 28 In beeld



Afwijkende wetenschappelijke carrièrepaden

Generatie UU



10 Universiteitsfonds schenkt Goed besteed



Medicijnen testen met minidarmpjes

UU centraal

14



Nationaal Militair Museum

Alumni Interview

20

Bericht uit... Londen

25



Een intellectueel uitdagende omgeving



De opening

Tekst Armand Heijnen Foto Iris Tasseront

Colofon

Illustrer is een uitgave van de Universiteit Utrecht en het Utrechts Universiteitsfonds, verschijnt drie keer per jaar en wordt toegezonden aan alumni van de Universiteit Utrecht.

Redactie Xander Bronkhorst, Joost Dankers, Robbert Jan Feunekes, Armand Heijnen (eindredacteur a.i.), Stephanie Helfferich, Inge Mathijssen en Hanneke Olivier.

Redactieraad Marianne Hoornenborg, ondernemer De Recht & Krom Producties; Olfert Koning, communicatieadviseur GGZ Nederland; Arie Smit, oud-directeur TeleacNot; David Veldman, bladmanager/tekstschrijver Uitgeverij Virtùmedia. **Art direction & vormgeving** Flow design + communicatie, Utrecht. **Druk** Xerox.

ISSN 1338-4703
22e jaargang, #79.
© Universiteit Utrecht
Overname van artikelen met bronvermelding is toegestaan. Illustrer wordt gedrukt op milieuvriendelijk fsc-papier.

Volg ons op Facebook en LinkedIn: Alumni Universiteit Utrecht
E-mail: alumni@uu.nl

De balans tussen valorisatie en Begeisterung



Lodewijk Hijmans van den Bergh volgt per 1 april Robert S. Croll op als voorzitter van het Utrechts Universiteitsfonds. Hijmans van den Bergh studeerde in de jaren tachtig Nederlands Recht aan de Universiteit Utrecht, is voormalig lid van de raad van bestuur van Ahold en momenteel advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek. In deze rubriek stelt Hijmans van den Bergh zich voor.

Het Universiteitsfonds heeft twee hoofddoelstellingen: het versterken van de band tussen alumni en de universiteit en het financieel ondersteunen van onderzoeks- en onderwijsprojecten. Onder leiding van mijn voorganger Robert Croll is op die onderwerpen veel bereikt. Denk bijvoorbeeld aan de vernieuwde opzet van de Universiteitsdag, de vernieuwing van de huisstijl – waaronder Illustrer –, maar ook aan de groei van het aantal donateurs. Als nieuwe voorzitter hoop ik deze trend door te kunnen zetten en daarbij een verbindende rol te spelen. Natuurlijk moeten we de mouwen opstropen

om concrete resultaten te bereiken. Ik hoop dat wij de grote en diverse groep van vrienden en donateurs flink kunnen uitbreiden en bij het werk van onze alma mater kunnen betrekken.

Gaat het daarbij, wat u betreft, meer om kennis dan om kassa? Het gaat niet om of-of. Het is een oversimplificatie om te stellen dat het bij universiteiten om kennis gaat en bij ondernemingen om geld. Ze komen elkaar tegen in de kenniseconomie waar wij allen deel van uitmaken. Op de universiteit is de laatste jaren veel aandacht voor ‘valorisatie’. Het is dus veel meer een kwestie van kennis én kassa. De oplossing zit in het vinden van een juiste balans.

Andere tegenstelling dan: fundamenteel of toepassingsgericht? Ook én-én. Veel ondernemingen zijn gebaat bij toegepast onderzoek. De Universiteit Utrecht is succesvol in dat soort samenwerking, getuige bijvoorbeeld de partners binnen het Utrecht Science Park. Maar daarnaast is fundamenteel onderzoek van enorm belang, uitgevoerd door wetenschappers die gedreven worden door honger naar kennis. Met slechts aandacht voor het hier en nu leggen wij een hypotheek op onze toekomst. Gelukkig is er ook een groeiend aantal ondernemingen dat dat erkent en ondersteunt.

Qua onderwijs dus niet alleen vakbekwame academici afleveren, maar ook afgestudeerden die ‘begeisterd’ zijn? Precies. In mijn kantoor wordt wel eens gek-scherend over aankomende kantoorgenoten gezegd: wij willen dat ze op de universiteit hebben leren denken, kennis van het recht, dat brengen wij ze wel bij. Op die enigszins studentikoze stelling is vast wel wat af te dingen, maar er zit een belangrijke kern van waarheid in. ◀

Cursus Utrechtse Stadsgeschiedenis van start



'Gilde Utrecht' heeft in samenwerking met de gemeente en enkele partners, waaronder de universiteit, een cursus Erfgoed ontwikkeld over de cultuurhistorie van Utrecht. De cursus is in februari gestart en bestaat uit dertien lezingen met bijzondere sprekers, waaronder voormalige hoogleraar Stadsgeschiedenis Renger de Bruin. Ook de locaties zijn bijzonder, zoals het Academiegebouw, museum/sterrenwacht Sonnenborgh en het Universiteitsmuseum. Elke bijeenkomst wordt afgesloten met een stadswandeling. De stad wordt vanuit diverse hoeken benaderd en zaken als religie, cultuur, economie en wetenschap komen uitgebreid aan bod. Het is de bedoeling dat de cursus na deze eerste editie jaarlijks, in steeds gewijzigde vorm, terugkeert.

►► www.gildeutrecht.nl

Beeld 'gekleurde elite' behoeft bijstelling



Eind vorig jaar promoveerde juriste Ellen Neslo op een onderzoek naar de elitevorming van de vrije, niet blanke bevolking van Paramaribo in de 19e eeuw. Neslo is sinds 1999 werkzaam bij de Universiteit Utrecht, momenteel als projectmanager bij de universitaire dienst die internationale medewerkers begeleidt.

"We bezien die slaventijd vaak zwart-wit, maar de werkelijkheid was genuanceerder, en juist dat boeit me. Er is weinig bekend over vrijgelaten of vrijgekochte slaven, en al helemaal niet als die tot een elite behoorden. Maar in de Surinaamse, stedelijke samenleving van die dagen vervulde deze elite een belangrijke rol. Bijvoorbeeld op gebied van charitas. Het waren zeer welgestelde ambachts-

lieden, juristen, artsen of planters, die soms ook zelf weer slaven hielden."

Opvallende uitkomst van Neslo's onderzoek is dat deze gekleurde elite een goede opleiding heel belangrijk vond. Cornelis Vlier, Hendrik Focke en Johannes Palthe Wesenhagen bijvoorbeeld promoveerden in Utrecht in de Rechtsgeleerdheid. Focke werd zelfs lid van de KNAW.

Neslo zelf is ook een nazaat van deze groep. Van Paulina van der Meer om precies te zijn. Zij was rond 1830 concubine van de blanke molenmaker Klaas van der Meer, met wie ze drie kinderen had. Haar zonen hadden slavinnen als partners, die ze echter vrijkochten. Daarbij stond moeder Paulina borg voor het gigantische bedrag van 20.000 gulden. Via stamboomonderzoek is Neslo dan ook terecht gekomen bij haar promotie-onderwerp.

De belangstelling voor de promotie was zo groot dat een deel van de toehoorders in een andere zaal via een scherm de plechtigheid moest volgen. Neslo heeft haar geldelijke cadeaus een bestemming gegeven in het Yvoor fonds, het door voormalige collegevoorzitter Yvonne van Rooy ingestelde fonds dat talentvolle Utrechtse studenten wil stimuleren met aanmoedigingsbeurzen voor korte, internationale studieverblijven.

Méér vrouwelijke hoogleraren



Op vrijdag 10 februari opende onderwijsminister Jet Bussemaker het Johanna Westerdijkjaar. Deze hield op die dag, precies 100 jaar geleden, haar oratie als eerste vrouwelijke hoogleraar in Nederland. In de bomvolle Aula van het Academiegebouw werd dit historische feit gevierd.

Bussemaker droeg een van de T-shirts die speciaal voor dit herdenkingsjaar zijn gemaakt, met daarop de levensmotto's van de schimmeldeskundige Westerdijk: 'Werken en feesten vormt schoone geesten' Of 'Van een saai en eentonig leven gaat zelfs een schimmel dood'.

Ze was geen feministe, maar zich wel bewust van de verbittering die veel vrouwen hadden omdat ze niet konden werken of studeren zoals ze wilden. "Maar in plaats van activisme koos ze voor de academia. De proefopstellingen in het lab waren haar barricaden", aldus Bussemaker. Bijna de helft van haar 56 promovendi was vrouw. 'Mijn meisjes',

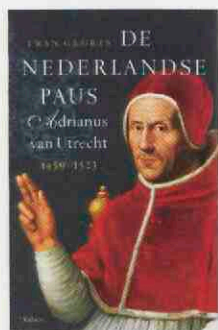
noemde Westerdijk haar studenten.

Een van die studenten was Berendina Hulshof, een oudtante van Bussemakers. De minister herinnerde zich dat haar tante vertelde dat ze “het vrolijkste en meest actieve werk bij professor Westerdijk deden. Eens in het jaar hield ze een avond voor studenten, bij haar thuis. Dan zong zij en speelde piano. Ze was heel muzikaal. En zij kon jodelen.”

Bussemaker maakte bij deze gelegenheid bekend 5 miljoen euro beschikbaar te zullen stellen om 100 extra vrouwelijke hoogleraren te kunnen benoemen.

▶▶ Meer over Westerdijk: zie pag 24.
Over activiteiten i.h.k.v. het Westerdijkjaar: zie www.uu.nl/westerdijkjaar

Utrechtse paus gerehabiliteerd



“De goede persoon, op de goede plek, maar op het verkeerde moment.” Zo kenschetst Twan Geurts paus Adrianus, over wie hij medio januari een biografie uitgaf. Hij is de enige

Nederlandse paus, afkomstig uit Utrecht, maar staat in deze overwegend Calvinistische stad eigenlijk alleen op het netvlies vanwege Pausshuize – de residentie die Adrianus precies 500 jaar geleden liet bouwen maar nooit bewoonde.

Het is de niet geringe verdienste van Geurts om Adrianus nu wél een kandidatuur te bezorgen voor de Canon van Grote Nederlanders. Geurts, nu zelfstandig journalist maar ooit verbonden aan de afdeling Communicatie van de universiteit en in die hoedanigheid de allereerste eindredacteur van Illuster, heeft alle literatuur die er over Adrianus te vinden was bestudeerd, en hem bovendien nagereisd naar Leuven, Zaragoza en Rome.



Bert van der Zwaan nu voorzitter LERU

Rector magnificus prof. dr. Bert van

der Zwaan is benoemd tot voorzitter van de LERU, the League of European Research Universities. De rectoren van de bij het netwerk aangesloten universiteiten, kozen hem unaniem als opvolger van prof. Alain Beretz.

Beretz was rector van the University of Strasbourg en is nu Director-General for Research and Innovation bij het Franse Ministry for Higher Education and Research in Parijs. Van der Zwaan bekleedt de voorzittersfunctie vanuit zijn positie als rector magnificus van de Universiteit Utrecht.

Bert van der Zwaan: “LERU heeft een krachtige stem in Europa en in de wereld. Ik voel me bevoorrecht om dit prachtige netwerk van onderzoeksuniversiteiten te mogen leiden in deze spannende en uitdagende tijden voor het hoger onderwijs.”

LERU

De LERU is een gerenommeerd internationaal onderzoeks- en onderwijsnetwerk van drieëntwintig grote, vooraanstaande onderzoeksuniversiteiten die door samenwerking invloed uitoefenen op de Europese beleidsagenda. Het netwerk pleit voor fundamenteel grensverleggend onderzoek, excellent onderwijs in een onderzoeksintensieve omgeving en voor het beter valoriseren van de rol die Europese universiteiten kunnen spelen in innovatieprocessen.

Adrianus Floriszoon (1459–1523) was de zoon van een Utrechtse scheepstimmerman aan de Oude Gracht. Hij studeerde theologie in Leuven en werd rector van die universiteit. Vervolgens trad hij op als opvoeder van keizer Karel V, waarna deze hem aanstelde als stadhouder in Spanje. Adrianus was een vriend van Erasmus en kwam in conflict met Luther. Hij was er zelf niet bij toen 39 kardinalen hem in 1522 in de Sixtijnse Kapel, na 10 stemrondes, tot paus kozen.

Adrianus had met een bijna bovenmenselijke opdracht te maken toen hij in Rome arriveerde. Het geloof raakte verscheurd, terwijl de kerk op een financiële en morele afgrond balanceerde. Daar kwamen nog eens een pestepidemie, een vijandige Romeinse bevolking en oprukkende Turken bij. Met zijn hervormingsvoorstellen en vooral karige levensstijl van hutspot, haring en bier maakte paus Adrianus VI zich in het wulpse Vaticaan van die dagen niet geliefd.

Na een pontificaat van amper zeshonderd dagen overleed hij, moegestreden, onder verdachte omstandigheden. Geurts heeft enkele forensische medici

laten kijken naar het overlijdensbericht van Adrianus. Die concluderen dat de doodsoorzaak waarschijnlijk geen moord is geweest maar een infectie.

Geurts heeft een meeslepend verhaal afgeleverd, waarin hij Adrianus feitelijk rehabiliteert. Hij kwam op het verkeerde moment, zo concludeert Geurts. Te laat, omdat de invloed van Luther niet meer te stoppen was, te vroeg omdat het Vaticaan nog niet rijp was voor versobering.

Tijd om hem ook in Utrecht weer een plek te geven. Dat is vorig jaar al deels gebeurd met een standbeeld nabij Pausshuize, maar het nu verschenen boek van Geurts is een minstens even belangrijk standbeeld voor deze grote stadsgenoot.

Mail & win

Illuster mag twee exemplaren van *De Nederlandse paus, Adrianus van Utrecht 1459–1523* weggeven.

Belangstelling? We verloten ze onder de inzenders van een mailtje naar

▶▶ alumni@uu.nl

Rozanne Goedhart rondde in 2016 de Utrechtse master Strategisch Human Resource Management af. Niets bijzonders zou je zeggen. Maar een universitaire graad was alles behalve vanzelfsprekend toen de alumna jaren eerder startte op het vmbo-basis/kader. Ook Willem Koops, emeritus universiteitshoogleraar ontwikkelingspsychologie, bewandelde niet de klassieke route naar de universiteit. Wat was bepalend voor hun schoolcarrières en wat heeft hun onorthodoxe weg hen gebracht?

Van vmbo tot master, van ulo tot prof

Afwijkende wetenschappelijke carrièrepaden

Voor de kleine Willem ligt het voor de hand dat hij – net als zijn vader – boer wordt. “In mijn hele familie waren geen intellectuelen te bekennen. Maar de hoofdmeester van de lagere school op het Groningse platteland zei tegen mijn vader: ‘Zorg dat die jongen geen boer wordt, daar wordt hij ongelukkig van.’ Hij vond dat ik schoolmeester moest worden.

Voor hem de hoogst intellectuele positie denkbaar.”

Maar Willem wil niet naar de kweekschool en doet toelatingsexamen voor de HBS. Geplaagd door verlegenheid zegt hij tijdens een mondeling onderdeel

vrijwel niets en wordt afgewezen. Dus volgt toch de route die de onderwijzer voor ogen had: eerst ulo, daarna kweekschool. “Die hele kweekschool vond ik niks. Ik spijbelde als een gek en speelde

vooral saxofoon. Omdat ik het gênant vond tegenover mijn ouders als ik zou blijven zitten, zorgde ik wel steeds dat mijn laatste rapport bestond uit zessen.”

‘Hij had mij geraakt’

En weer is er een oplettende leraar: ‘Jij moet niet voor de klas gaan staan, want je hebt meer talenten.’ Ook een andere docent ziet iets in Willem en geeft

hem een hoger cijfer dan waar hij recht op heeft. ‘Meneer Koops, ik geef cijfers voor wat mensen kunnen en niet voor wat mensen doen.’ “Zeer beschaamd ben ik vertrokken”, herinnert Koops zich. “Hij had mij geraakt. Want hij zei eigenlijk: je bent lamlendig. Als dit soort mensen niet op mijn pad gekomen waren, was ik nooit gaan studeren.” Precies na Willems examenjaar wordt ingevoerd dat een diploma van de kweekschool toegang geeft tot de universitaire opleiding psychologie. “Gewoon geluk”, stelt Koops vast.

Bloedfanatiek

Op de weg van Rozanne Goedhart spelen geluk en welwillende docenten een beduidend minder prominente rol. Na een zwakke cito-score belandt ze op het vmbo-basis/kader. “De leraar vond me nog onzeker en mijn ouders dachten dat het niet goed was voor mijn zelfvertrouwen als ik te hoog begon en zou afzakken.” Maar het eerste jaar gaat Rozanne bijzonder makkelijk af. “Toen werd ik bloedfanatiek en wilde in elk geval naar vmbo theoretische leerweg.” Na een jaar ‘kader/theorie’, lukt het Rozanne inderdaad op te klimmen naar vmbo-tl. Met een diploma op zak, heeft ze inmiddels een nieuw doel: hbo. “Havo vond ik te breed; wéér al die vakken. Toen ben ik de versnelde mbo-opleiding communicatie



‘Bij de start van het hbo was ik nog wat onzeker. Gaat mij dit lukken?’



en marketing gaan doen. Dat bleek niet mijn ding. Rond je zestiende al kiezen welke richting je op wilt, is ook heel lastig. Gelukkig was de opleiding maar twee jaar en kon ik daarna snel naar het hbo.

'Ik bezocht alle promoties en wist: ik ga zorgen dat ik daar straks ook zit'



Inmiddels had ik gevonden wat wél bij me paste: Human Resource Management. Bij de start van het hbo was ik nog wat onzeker. Gaat mij dit lukken? Maar ik werkte keihard en werd gelukkig beloond met goede cijfers. In het derde jaar kon je een selectietraject doen voor een pre-master. En na die pre-master hoefde je nog maar één jaar naar de universiteit. Ik was meteen gedreven. Ik ging door die selectie komen en die master doen."

Missie

"Jij had echt een missie", zegt Koops tegen Rozanne. "Ik had dat helemaal niet, maar vanaf de dag dat ik op de universiteit aan-

kwam, voelde ik die gedrevenheid wél. Ik bezocht alle promoties en wist: ik ga zorgen dat ik daar straks ook zit. Daarvoor ben ik nooit op mijn plek geweest."

Er zijn mensen die vraagtekens zetten bij de wenselijkheid van 'diploma's stapelen'. Koops kent de bezwaren. "In mijn tijd waren erbij die zich met hand en tand verzetten tegen de mogelijkheid om na de kweekschool psychologie te mogen studeren. Zonder gymnasium kon je dat gewoon niet, was de gedachte."

"Die mensen bestaan nog steeds", valt Rozanne bij. "Maar gelukkig krijg ik uit mijn omgeving alleen positieve reacties. Een advies op de basisschool zegt niet alles. Je kunt je nog ontzettend ontwikkelen. Als je daarnaast ook ambitie hebt, moet je toch de kans krijgen om door te gaan?"

Niet gangbaar

Koops is het met Rozanne eens, maar plaatst een kanttekening. "Cito's en andere voorspelmiddelen zijn vrij goed. Maar voor een klein deel zitten ze er naast. Dat deeltje moet de mogelijkheid hebben het juiste pad te vinden. Maar het moet niet gangbaar zijn en er uitzien als een routine die iedereen wel even kan doen."

Rozanne: "Cito meet bijvoorbeeld geen doorzettingsvermogen en dat heeft mij juist zo veel gebracht. Doordat ik dingen heel graag wilde, werden ze mogelijk. Ik had er wel baat bij gehad als ze op school verder hadden gekeken dan alleen de momentopname cito." Toch levert de afgelegde route Rozanne ook wat op. "Mijn studiegenoten op de universiteit hadden tijdens hun bachelor al veel meer meegekregen van de wetenschap, maar ik kon de theorie beter koppelen aan de praktijk. Ik had al vier stages gelopen! In die zin had ik misschien zelfs een streepje voor."

Ook Willem Koops heeft profijt van de relatief lange weg die hij bewandelde. "Als ik meteen naar de universiteit was gegaan had ik nooit zoveel gespijbeld. En tijdens het spijbelen verkocht ik met een bakfiets brood langs de deuren. Ik heb nooit meer zoveel over psychologie geleerd als van de oude bakker waarvoor ik werkte." Toch blijft de emeritus hoogleraar erbij: "Mijn bakkerservaring is geen reclame voor iedereen om maar diploma's te gaan stapelen." ◀

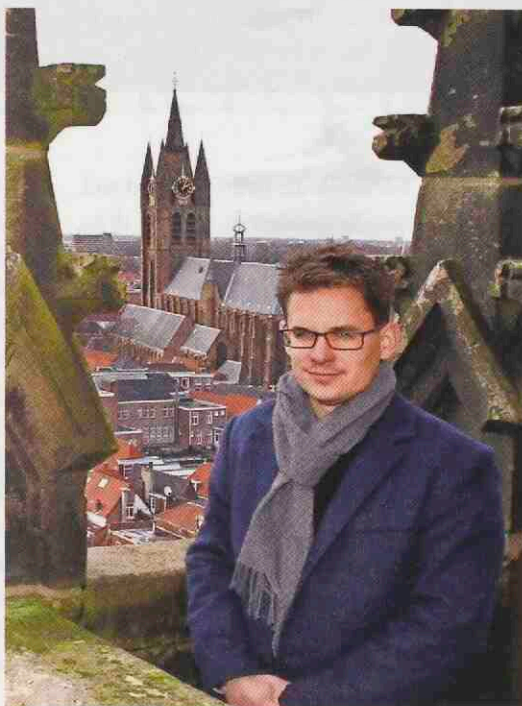
Merlijn Hurx

‘Elke civilisatie verlegt de grenzen door het onmogelijke te willen bouwen’

Met deze stelling vat architectuurhistoricus **Merlijn Hurx** zijn onderzoek over het ontstaan van het beroep van architect in de Nederlanden samen. In 2010 verdedigde hij zijn proefschrift aan de Technische Universiteit Delft. Voor dit proefschrift, waarvan in 2012 een handelseditie verscheen onder de titel *Architect en aannemer, De opkomst van de bouwmarkt in de Nederlanden 1350–1530*, ontving hij de prestigieuze Karel van Manderprijs van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici. Momenteel is hij als universitair docent middeleeuwse architectuurgeschiedenis verbonden aan de Universiteit Utrecht.

Merlijn Hurx studeerde Kunstgeschiedenis aan de Universiteit Utrecht waar hij in 2004 cum laude zijn bul behaalde. Hij zette zijn studie voort met een Research Master Art History in Utrecht die hij twee jaar later eveneens cum laude afsloot. Daarna vertrok hij naar de afdeling architectuur van de faculteit Bouwkunde in Delft waar hij onderzoek deed naar de bouw van grote werken in de Lage Landen aan het einde van de Middeleeuwen.

Hoe zag zo'n bouwplaats er in die tijd uit? "Eigenlijk heel anders dan wij ons nu vaak voorstellen. Er liepen meestal geen honderden arbeiders tegelijk rond. Het was eigenlijk maar een



‘Wat opviel was dat sommige kerken, zoals de Pieterskerk in Leiden, wat slordig in elkaar leken te zijn gezet’ — **Merlijn Hurx**

kleine vaste ploeg van tien tot twintig steenhouders en wat losse werklieden die daar jaar in jaar uit aan het werk waren. Ze hakten de grote blokken steen die vanaf de groeve in de zuidelijke Nederlanden of Duitsland per schip waren aangevoerd tot bruikbare stenen en ornamenten. Dat kon tientallen of zelfs honderden jaren duren. Zo werden bijvoorbeeld de Domkerk in Utrecht en de St. Jan in Den Bosch gebouwd.”

Een goede pul bier

Maar in dat traditionele bouwproces kwam juist in de door Merlijn Hurx bestudeerde periode een opvallende verandering. Dat is de grote ontdekking van zijn onderzoek.

“Ja, wat opviel was dat sommige kerken, zoals de Pieterskerk in Leiden, wat slordig in elkaar leken te zijn gezet. Bovendien vond ik overal merktekens die kennelijk bedoeld waren als instructie voor de bouwers. Het leek wel of er een prefab kerk was aangeleverd, een beetje zoals tegenwoordig een kast van IKEA of een huis in een Vinex wijk.”

In de bronnen, oude rekeningen en contracten, vond Merlijn hier ook allerlei aanwijzingen voor. Door deze gegevens te combineren met zijn waarnemingen in oude kerken en gebouwen, kreeg hij een heel ander beeld van de bouw van dergelijke grote projecten.



Mijn Utrecht

Merlijn

Studie **Kunstgeschiedenis 2000–2006**
 Huis 'Ik heb nooit in Utrecht gewoond,
 wel al met al bijna een jaar op
 het Nederlands Interuniversitair
 Kunsthistorisch Instituut in Florence
 verbleven en in Leuven gestudeerd.
 Dat was een prachtige tijd!
 Favoriete plek 'Het Pieterskerkhof, een
 beetje het oog van de storm in de
 dynamische binnenstad. Mooi, ook
 omdat de tijd daar stil lijkt te staan
 en de immuniteit van het kapittel nog
 zo goed te herkennen is.'

Het bleek dat zich in deze periode in de Nederlanden een uitzonderlijke ontwikkeling voltrok. Anders dan in de rest van Noord-Europa werden grote publieke bouwwerken als kerken en stadhuisen steeds vaker openbaar aanbesteed. Daarbij speelden architecten een centrale rol.

“Die architecten of bouwmeesters hadden goede contacten met de aannemers die de bouw uitvoerden en met de groeven die de natuursteen voor de bouw leverden. Zij werden door de opdrachtgever, vaak een kerkelijke gemeente of stedelijke overheid, in de arm genomen om de bouw zo voordelig mogelijk te realiseren. Dat ging dan zo: de architect maakte een gedetailleerd plan voor de bouw en besprak dit met verschillende aannemers. Die kwamen vervolgens samen om met een goede pul bier in de hand rond een brandende kaars een bieding te doen. Zolang de kaars brandde, mocht er geboden worden en als de kaars op was ging de klus naar de laagsteieder.”

Centrale figuur

Maar wat was er nu zo vernieuwend aan deze manier van werken? “Dat zat hem in de afstemming tussen de aannemer en de leverancier van het bouw materiaal. Om goedkoper en sneller te kunnen werken, werden de stenen onderdelen voor een kerk of stadhuis bij de groeve op maat gehouwen. Daardoor konden

aannemers als het ware prefab bouwpakketten in natuursteen leveren die ter plekke in elkaar werden gezet tot een compleet gebouw. Zo werd bijvoorbeeld de St. Bavo in Haarlem gebouwd. Dat was een ware revolutie in de bouw en een manier van werken die we tot op de dag van vandaag kennen.”

Die nieuwe werkwijze vergde ook een andere rol van de architect. Hij was niet langer de voorman op de bouwplaats, maar een adviseur van de opdrachtgever die zich specialiseerde in het ontwerp en de coördinatie van het bouwproces. “De architect werd de centrale figuur in de bouw. Het meest succesvolle voorbeeld van dit nieuwe type ontwerper is Rombout Keldermans. Hij had in opdracht van het hof, de kerk of de stedelijke overheid, de supervisie over wel tien of twintig grote bouwprojecten per jaar, verspreid over de hele Nederlanden. Per project had Keldermans slechts enkele dagen per jaar tijd om de bouwplaats te bezoeken, net als beroemde architecten tegenwoordig. Daarmee was hij eigenlijk de Rem Koolhaas van zijn tijd.” ◀

Benoemingen

▶▶ Merlijn Hurx

Kunstgeschiedenis (2006) winnaar van de Karel van Manderprijs van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici voor zijn proefschrift/boek over de opkomst van de bouwmarkt in Nederland.

Jochem Wijten

Scheikunde (2016) heeft de Unilever Research Prijs gewonnen voor zijn masteronderzoek naar een efficiëntere opslag van zonne-energie.

Esther Kluwer

Sociale Psychologie (1993) is benoemd tot bijzonder hoogleraar Duurzame Relaties aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Peter Kok

Wijsbegeerte (1990) is met ingang van komende zomer benoemd als ambassadeur van Ierland.

Floris de Gelder

Nederlands Recht (1995) ontving bij zijn afscheid als directeur van het Utrecht Science Park de Provinciale Erepennig 2016.

Bart Rutte

Algemene Letteren (1997) is benoemd als directeur van het Centraal Museum Utrecht.

Martin van den Berg

Diergeneeskunde (1986 promotie) is winnaar van de UU Publijprijs 2016 voor een Utrechtse wetenschapper die prominent in de media is geweest

Paul van Vlijmen Kunstgeschiedenis (1982) en Harm Janssen Geofysica (1997) zijn beide benoemd als lid van de raad van toezicht van Utrecht Marketing

Willem van der Pijl

Informatica (1994) is benoemd tot CEO bij Macaw.

Rijk van Ark

sociale geografie (1982) is benoemd tot directeur Utrecht Marketing.



Universiteitsfonds schenkt 100.000 euro aan museum

Fieldlab's als ontmoetingsplaats

Kinderen op bezoek in het Universiteitsmuseum tijdens Weekend van de Wetenschap

“Het Universiteitsmuseum Utrecht wordt het eerste echte onderzoeksmuseum van Nederland. We richten ons op 100.000 bezoekers per jaar. De universiteit wil via het museum wetenschap delen met de samenleving en het publiek actief betrekken bij Utrechts onderzoek. Het museum wordt een plek waar bezoekers en onderzoekers elkaar ontmoeten. Het bezoek maakt niet alleen kennis met actueel onderzoek, maar krijgt ook inzicht in hoe onderzoek werkt. Dat is heel relevant in een tijd waar resultaten van wetenschappelijk onderzoek steeds vaker in twijfel worden getrokken.”

‘Het museum is de plek waar wetenschap en samenleving bij elkaar komen’

Aldus **Monique Mourits**, directeur van het Utrechts Universiteitsmuseum. Het Utrechts Universiteitsfonds heeft eind vorig jaar uit de nalatenschap van mevrouw Anna Catharina Vercruijse-Brouwers, alumna Geneeskunde en aan de

universiteit jarenlang werkzaam als jeugdarts, een gift ontvangen. Die heeft een bestemming gekregen bij dit museum. Monique Mourits licht het belang van zo'n gift toe.

“Dankzij campagnes als *Doorgeven* ontvangen wij met regelmaat bijdragen van alumni aan projecten ten behoeve van collectie of educatieve projecten. Nog nooit eerder echter ontvingen wij van het Universiteitsfonds zo'n groot bedrag.

Voor iedereen die nieuwsgierig is

“Het museum is de plek waar wetenschap en samenleving bij elkaar komen. Zeg maar: een ‘familie museum’ voor iedereen die nieuwsgierig is. Net als jeugdarts mevrouw Vercruijse-Brouwers werken ook wij voor de jeugd. Maar we zijn uit onze jas gegroeid: in 1996 werd het gebouw ontworpen voor 20.000 bezoekers per jaar. Vier jaar geleden ontvingen we al 55.000 bezoekers en de afgelopen twee jaar tegen de 75.000. Willen we al die kinderen, jeugdigen en hun families blijven ontvangen en bedienen, dan moeten we het museum gaan vergroten en vernieuwen.

“Bij zo'n exercitie maakt een gift van deze omvang werkelijk verschil. Het museum heeft grote ambities en voor het vernieuwingsproject zijn veel externe middelen nodig. Deze gift helpt ons heel veel verder. De komende anderhalf jaar hopen we de laatste twee ton bij elkaar te krijgen.

Wilt u het Universiteitsmuseum ook steunen? Dat kan. Help mee om het werk van Johanna Westerdijk voort te zetten en te exposeren in het Universiteitsmuseum.

►► Kijk op: www.uu.nl/doorgeven



Preparaat uit de schimmelcollectie van Johanna Westerdijk

“In het nieuwe museum komen oud en nieuw bij elkaar. We gebruiken de prachtige erfenis die we beheren van honderden jaren onderzoek en onderwijs met werkelijk bijzondere stukken. En we gebruiken nieuwe onderwijsmaterialen uit de faculteiten. In dat landschap van wetenschap van vroeger en nu creëren we plekken – *Fieldlabs* – waar de bezoeker kennis kan maken met actueel onderzoek. Daarmee zijn we echt vernieuwend, en hiervoor zijn de gelden uit de nalatenschap van mevrouw Vercruijsse-Brouwers bestemd.

Data voor onderzoek verzamelen

“In zo’n *Fieldlab* maken kinderen en hun ouders of grootouders live kennis met onderzoek en onderzoekers. Ze worden uitgenodigd zelf aan onderzoek bij te dragen als *citizen scientist* of proefpersoon. Tegelijk heeft de wetenschapper daarmee een podium – én om zijn wetenschap te tonen, én om data voor zijn onderzoek te verzamelen. In februari is een *Fieldlab* pilot geopend, het Schimmellab – een

‘Het mooie is dat veel van de bijzondere collectiestukken eindelijk het depot uit zullen komen en gedeeld worden met het publiek’

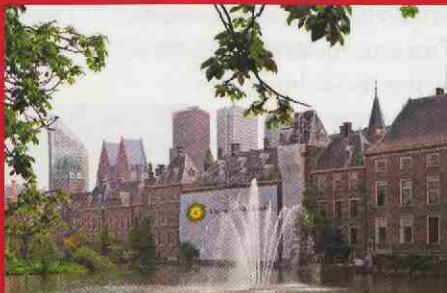
onderwerp mede naar aanleiding van 100 jaar Johanna Westerdijk, de eerste vrouwelijke hoogleraar van Nederland die was gespecialiseerd in schimmelonderzoek. (Zie ook pag. 24, red.)

“We gaan voor de herinrichting van het museum veel bijzondere collectiestukken restaureren en tentoonstellingen ontwerpen. Het mooie is dat veel van de bijzondere collectiestukken eindelijk het depot uit zullen komen en gedeeld worden

met het publiek. Daarnaast worden onderzoeksgebieden over het hele brede veld van de universiteit begrijpelijk gemaakt worden voor bezoekers.

“Natuurlijk beveel ik dit project van harte aan bij alumni die zich hierdoor aangesproken voelen. En ik wil ze graag uitnodigen om een kijkje te komen nemen in het Schimmellab. ◀

Tijdens de jaarbijeenkomst van het Universiteitsfonds waren enkele familieleden van mevrouw Vercruijsse-Brouwers aanwezig om de gift van 100.000 euro aan het Universiteitsmuseum te overhandigen. Het betreft een van de hoogste giften uit de geschiedenis van het fonds. Mevrouw Vercruijsse-Brouwers was al vanaf de jaren zeventig vriend van het fonds.



Steun jonge onderzoekers in Utrecht via de Hofvijverkring

Het Haagse alumninetwork de Hofvijverkring maakt sinds 2014 de komst van *visiting scientists* op het innovatieve onderzoeksgebied van de regeneratieve geneeskunde

mogelijk. De Hofvijverkring is vastbesloten dit succes te herhalen met een nieuw initiatief: een beurzenprogramma dat jonge veelbelovende onderzoekers een financiële onderzoeksimpuls geeft. Ook langs deze weg wil de Hofvijverkring toponderzoek aan de Universiteit Utrecht ondersteunen.

►► Vanaf een (fiscaal aftrekbare) periodieke schenking van 500 euro per jaar kunt u ook meedoen. Meer weten? Neem contact op met Robbert Jan Feunekes (r.j.feunekes@uu.nl / 030-253 4416).

Onder de naam InclUUsion biedt de Universiteit Utrecht sinds kort gratis cursussen aan voor vluchtelingen (met- of zonder status) met een academische achtergrond. Zij kunnen bij de universiteit losse vakken volgen in afwachting van hun verblijfsvergunning of van andere documenten die hen in de gelegenheid stellen verder te studeren in Nederland. Het JAN spreekt projectleider **Elena Valbusa** over dit bijzondere project.

Studenten, docenten en alumni aan het werk met vluchtelingen

Hoe is InclUUsion ontstaan? “Het idee voor InclUUsion komt van twee PhD studenten: Marije Swinkels en Hilke Grootelaar. Ze waren al een tijd geïnteresseerd in de vluchtelingenstroom en de daaruit voortvloeiende uitdagingen voor integratie. Ze merkten bijvoorbeeld dat studenten met een migratieachtergrond vaak lang moeten wachten tot ze volwaardig deel kunnen nemen aan een bachelor- of masteropleiding en vroegen zich af wat zij als docenten en onderzoekers aan de UU op korte termijn konden realiseren voor deze mensen. Eén jaar geleden, in maart 2016, besloten ze dat ze zelf tot actie moesten overgaan en zich, in samenwerking met de Stichting voor Vluchteling-Studenten (UAF), te richten op studenten die ‘in de wacht’ staan.

niet ‘officieel’. Pas eind september hebben we van het college van bestuur van de universiteit gehoord dat het project financiële ondersteuning zou krijgen voor een jaar. Vanaf dat moment ben ik als projectleider verbonden aan InclUUsion en is mij gevraagd het verder uit te bereiden en een vaste plek te geven binnen de universiteit.”

Waarom ben jij InclUUsion gaan ondersteunen?

“InclUUsion geeft mij de kans om iets te doen, om te reageren op een van de meest dramatische gebeurtenissen van deze eeuw. De omvang van gebeurtenissen zoals oorlog, dictatuur, honger, migratiestromen en dergelijke werkt verlamdend. Je voelt dat als gewone burger de wereld niet zomaar kan veranderen. InclUUsion geeft mij het gevoel dat ik wel wat kan doen. Die energie die ik daar uit haal heeft resultaat: in slechts tien maanden tijd hebben al meer dan tachtig studenten een plek gekregen in ons onderwijs!”

Waarom past InclUUsion bij de Universiteit Utrecht?

“Onderzoek van de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid wijst uit dat wachten integratie belemmert. Als opleider van de toekomstige generatie heeft de universiteit een belangrijke maatschappelijke taak om scholing voor een brede groep mogelijk te maken en daarbij inclusief te werk te gaan.

‘Hij heeft een groep UU studenten verzameld en gaat met hen Engelse lessen aan vluchtelingen bieden.’

“Ikzelf ben pas eind juni- begin juli in contact gekomen met Hilke en Marije, toen zij bij de Summer-school aanklopten met de vraag of ook wij cursussen open wilden stellen voor vluchtelingen. Directeur Jeroen Torenbeek was zeer bereid om mee te denken en ook mede dankzij het enthousiasme

van de uaf-docenten konden we binnen twee weken vijftien studenten in verschillende cursussen plaatsen. InclUUsion, in de huidige vorm, bestond toen nog



InclUUsion biedt niet alleen vluchtelingen een kans op een beter bestaan, maar geeft ook docenten en studenten de mogelijkheid om iets te doen. Alle partijen leren van elkaar en dat draagt bij aan wederzijds begrip.

Jullie leggen ook contacten tussen Utrechtse studenten en alumni en buitenlandse studenten, hoe werkt dat precies? “Sinds begin november hebben we een buddysysteem, ‘UU students for InclUUsion students.’ Het initiatief is mede dankzij de medewerking van drie studentleden van de Universiteitsraad ontstaan. Samen organiseren we verschillende sociale activiteiten. Van het Utrechts Universiteitsfonds via het Jonge Alumni Netwerk hebben we daar een financiële bijdrage voor gekregen. De buddy’s zijn UU studenten die zich graag inzetten voor vluchtelingen. Eigenlijk gebruik ik liever de naam

InclUUsion studenten. Denk aan ondersteuning bij het gebruik van Osiris, Blackboard, de bibliotheek, het vinden van klaslokalen in Utrecht, bij het schrijven van een paper in het Engels, of bij het voorbereiden van een presentatie. Of om gewoon samen ergens koffie te gaan drinken. Het buddysysteem is open voor alle UU en exchange studenten. We hebben op dit moment meer dan honderd studenten die zich als buddy hebben aangemeld.

“Als InclUUsion ondersteunen we ook een nieuw initiatief dat door Philip Wozny, een masterstudent uit de vs is opgestart. Hij heeft een groep UU studenten verzameld en gaat met hen Engelse lessen aan vluchtelingen bieden. InclUUsion studenten kunnen daarvan ook profiteren. Dit initiatief lijkt veel op “Welnu” van rechtenstudent Roos Ykema die taallessen voor AZC-bewoners organiseert.”

Wat zijn de lange termijnplannen voor InclUUsion en kunnen alumni daar nog een rol in spelen?

“*Nothing great was ever achieved without enthusiasm*’, zei Ralph Waldo Emerson. Zijn quote is een beetje het motto van Hilke, Marij en mij geworden. Onze volgende stap is het project een plek geven in de organisatie. Het zou mooi zijn als de vluchtelingen uiteindelijk officieel toegelaten worden tot een studie. Daarvoor moet een officiële toelatingsprocedure plaatsvinden. Daar valt nog veel winst te behalen, in termen van informatieverstrekking, wegwerken van deficiënties, skills ontwikkeling, studiebegeleiding, enzovoort. Ik ben wel positief, de UU beweegt zich in deze richting. Hopelijk wordt InclUUsion binnen het diversiteitsplan van de UU opgenomen.”

“Ik zou graag met alumni in gesprek willen gaan om te kijken hoe we vluchtelingen verder kunnen helpen op de arbeidsmarkt. Alumni zouden een waardevolle bijdrage kunnen leveren door bijvoorbeeld het aanbieden van werkervaringsplekken, stages of meeloopdagen. Zo krijgen onze studenten een kijkje in de keuken en dat kan hen helpen in de zoektocht naar passend werk!” ◀



V.l.n.r.: Hilke Grootelaar, Marije Swinkels en Elena Valbusa

▶▶ Interesse om mee te doen, of op zoek naar meer informatie over InclUUsion? Kijk op www.uu.nl/inclusion of mail inclusion@uu.nl.



Medicijnen testen met minidarmpjes

Onderzoekers, artsen en patiëntenorganisatie slaan de handen ineen bij de aanpak van taaislijmziekte

Ging je in de jaren vijftig nog binnen enkele jaren dood aan Cystic Fibrosis, tegenwoordig bestaat de kans dat je met deze ‘taaislijmziekte’ je pensioen haalt. De ‘minidarmpjestest’ van het UMC Utrecht en een unieke samenwerking tussen ziekenhuis en patiëntenorganisatie helpen de behandeling een flinke stap verder.

Een gesprek met **Jeffrey Beekman**, moleculair bioloog in het UMC Utrecht, en **Jacqueline Noordhoek**, directeur van de Nederlandse Cystic Fibrosis Stichting (NCFS). “Zonder deze samenwerking was dit nooit zo snel gelukt.”



Jacqueliën Noordhoek is directeur van de Nederlandse Cystic Fibrosis Stichting (NCFS) en president van CF Europe, waarin 41 landen zijn vertegenwoordigd. Daarnaast is zij lid van de Raad van Toezicht van het Flevoziekenhuis. Noordhoek studeerde Sociale Wetenschappen (orthopedagogiek) aan de Vrije Universiteit Amsterdam en Bedrijfskunde aan de Radboud Universiteit Nijmegen.



Jeffrey Beekman is moleculair bioloog en universitair hoofddocent bij het UMC Utrecht. Hij leidde het onderzoek naar de ontwikkeling van de test om de werkzaamheid voor individuele patiënten te bepalen van nieuwe medicijnen tegen taaislijmziekte (zie kader). Beekman studeerde moleculaire biologie aan de Universiteit Utrecht en promoveerde in 2004. Hij ontving onder meer onderzoeksprijzen van het Nederlandse Longfonds en de Europese CF society.

Jeffrey Beekman en Jacqueliën Noordhoek zien elkaar duidelijk niet voor het eerst en begroeten elkaar hartelijk. We ontmoeten elkaar in het Wilhelmina Kinderziekenhuis (WKZ) op de kamer van kinderlongarts Kors van der Ent, die zich net als Beekman en Noordhoek al jaren bezighoudt met taaislijmziekte. Stafsecretaresse Myriam Olling brengt cappuccino en chocoladekoekjes, want zij gokt dat Beekman zijn lunch weer eens heeft overgeslagen.

Stofwisselingsziekte, geen longaandoening

Er zijn in Nederland ruim 1.500 mensen met taaislijmziekte. “De meeste mensen denken dat Cystic Fibrosis een longaandoening is, maar dat is het niet”, zegt Noordhoek, die dat misverstand graag meteen uit de weg ruimt. “Het is een stofwisselingsziekte op celniveau. Patiënten hebben vaak last van luchtwegproblemen, maar taaislijmziekte heeft ook effect op je spijsverteringsorganen, zoals darmen, lever en alvleesklier – dat is een heel gevoelig orgaan. In een later stadium heeft CF zelfs invloed op je hart, omdat dat veel meer arbeid moet verrichten tijdens de steeds terugkerende longinfectie.” Bij mensen met CF is vaak de alvleesklierfunctie om voedsel te verteren verstoord. Als mensen ouder worden, krijgen ze ook vaak last van diabetes.

Cystic Fibrosis heeft een grote impact op iemands leven, weet zij als geen ander. “De gemiddelde patiënt slikt zo’n acht tot

tien verschillende medicijnen per dag. Vooral antibiotica en middelen die de spijsvertering ondersteunen, soms wel tachtig pillen per dag! Iemand moet bijvoorbeeld per maaltijd en ook bij tussendoortjes zes à zeven pillen met spijsverteringsenzymen slikken, anders

“Er zijn in Nederland een half miljoen mensen drager van dit gen. Dat weet bijna niemand!” — **Jacqueliën Noordhoek**

worden vetten en vitamines niet goed opgenomen. De gemiddelde patiënt heeft twee keukenkastjes uitgeruimd om alle medicatie kwijt te kunnen.”

“En als zij op vakantie gaan, nemen ze vaak een extra koffer met medicatie mee”, vult Beekman aan. “Daarnaast krijgen ze nog fysiotherapie en inhalatietherapie.” “Iemand met een vergevorderde vorm van CF is zo drie uur per dag aan therapie kwijt”, zegt Noordhoek.

Half miljoen dragers in Nederland

Cystic Fibrosis is een aangeboren, erfelijke aandoening. Kinderen erven het ‘CFTR-gen’ van beide ouders. “Er zijn in Nederland een half miljoen mensen drager van dit gen, dat weet bijna niemand”, zegt Noordhoek. “Dat is bijna één op de dertig mensen.”

Het moeilijke is dat er wel tweeduizend verschillende mutaties van het gen bekend zijn. “Die leiden niet allemaal tot dezelfde ziektelast”, aldus Beekman. “Zelfs twee mensen met dezelfde mutatie kunnen nog een heel ander verloop van de ziekte hebben. Ook de ernst kan erg variëren en de leeftijd waarop de ziekte zich openbaart.”

Een van de eerste mogelijke symptomen is als een kind vlak na de geboorte niet kan poepen, vertelt Noordhoek. “Dan krijgt zo’n baby een bolle buik en zie je op een echo dat de darmpjes vol zitten met ontlasting. Dat krijg je met een klyisma vaak niet weg en moet dus operatief worden verwijderd. Vaak ruikt ontlasting van een kindje met CF ook heel raar, vooral moeders merken dat snel, die geur is ook een duidelijke indicatie voor CF.

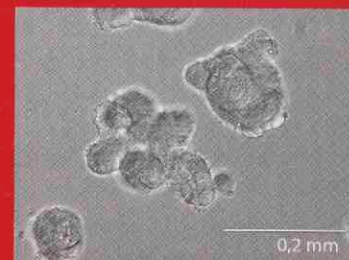
'Minidarpjestest' voorspelt werkzaamheid van nieuwe medicijnen

Sinds kort bestaat er een test die de werkzaamheid van nieuwe medicijnen tegen Cystic Fibrosis (taaislijmziekte) snel en makkelijk kan voorspellen. De test is ontwikkeld door onderzoekers van het UMC Utrecht en het Hubrecht Instituut, onder wie moleculair bioloog Jeffrey Beekman. "Met deze test kunnen wij vooraf bepalen of een nieuw medicijn wel of niet zal aanslaan bij een patiënt." De test maakt gebruik van stamceltechnologie, ontwikkeld in het lab van geneticus Hans Clevers. "We halen eerst wat weefsel weg uit de darmwand van een CF-patiënt. Deze cellen kunnen we via stamceltechnologie oneindig vermeerderen. Zo maken we een model met 'minidarpjes'. Daarin wekken we vervolgens "diarree" op door een chemisch stofje (forskoline) toe te dienen,

dat hetzelfde effect heeft als cholera. De minidarpjes zijn een soort kleine ballonnetjes, die opzwellen als je dat stofje toedient. Bij mensen met CF is dat zwelproces volledig afwezig. Dit is ook afhankelijk van de ernst van de mutatie van het CFTR-eiwit. CF-minidarpjes kunnen pas zwellen wanneer medicijnen het CFTR-eiwit repareren." "Met deze test kunnen we CF en de effecten van medicijnen dus individueel meetbaar maken en dat is nieuw. Onze test is snel en op grote schaal uitvoerbaar, en daardoor kosteneffectief." Bovendien is de test ook bruikbaar in andere weefsels en voor andere toepassingen, waardoor we tevens de meer gebruikelijke experimenten in muizen en konijnen kunnen verminderen of zelfs overbodig maken."



Minidarpjes zonder CF



Minidarpjes met CF

► Kinderen kunnen vlak na de geboorte een longontsteking ontwikkelen. Dat is vreemd, want een pasgeboren baby heeft afweer meegekregen van zijn moeder. Ook het zweet van zo'n kindje smaakt vaak zout, dat merk je als je het knuffelt. Er is dus een brede range van symptomen."

De eerste levensjaren kunnen ook redelijk normaal verlopen, doordat het kind een milde(re) variant heeft. "Zo'n kind is dan wel vaak kucherig, makkelijk verkouden en snel moe", zegt Beekman. "Hopelijk legt een kinderarts dan de link met CF. Er zijn ook zeldzame mutaties bekend die alleen tot vruchtbaarheidsproblemen leiden bij de man. Dan blijken de zaadleiters niet of slecht aangelegd als gevolg van een milde vorm van CF."

Bij de behandeling is het belangrijk om te weten welke mutatie iemand heeft. Het NCFS zette tien jaar geleden een database op waarin alle gegevens van CF-patiënten worden geregistreerd. "Wij zeggen altijd: 'Ken je mutatie' tegen patiënten", zegt de NCFS-directeur. "Er zijn in Nederland zeven CF-behandelcentra die hun data

bij ons aanleveren. Zo kunnen wij precies zien wie van de 1.532 patiënten in Nederland welke mutatie of combinatie heeft. Deze informatie is erg belangrijk bij de ontwikkeling en toelating van nieuwe medicijnen op de markt."

Levensverwachting verdubbeld

Tot voor kort waren er geen geneesmiddelen om de aandoening aan te pakken. "We deden enkel aan symptoombestrijding", vertelt Noordhoek. Daarmee is inmiddels wel enorme winst geboekt. "In de jaren vijftig was de gemiddelde levensverwachting van CF-patiëntjes vijf à zes jaar. Twintig jaar geleden was dat zo'n 23 jaar en nu zitten we al op ruim veertig jaar. Een verdubbeling van de levensverwachting, enkel door symptoombestrijding. Dat stijgt nog steeds en ook de snelheid waarmee het gebeurt. De verwachting is dat kinderen die nu geboren worden zelfs hun pensioen gaan halen. Daar word ik ontzettend blij van." Maar de grootste winst zal worden geboekt met nieuwe medicijnen.

De eerste zijn inmiddels op de markt en er zijn nieuwe op komst. "Het mooie van deze nieuwe medicijnen is dat ze zorgen dat het CFTR-eiwit weer functioneert. De medicijnen zijn alleen erg duur en de effectiviteit hangt erg af van het type CFTR-mutatie. Zelfs mensen met dezelfde mutatie reageren nog verschillend erop. Daarom is onze test zo prachtig! Met de minidarpjes kunnen wij kijken of een medicijn voor een bepaalde patiënt zal werken (zie kader hierboven). Zo kunnen we nieuwe medicijnen vanuit de industrie vooraf testen."

Onderdeel van de hielprik

Sinds 2011 is de controle op Cystic Fibrosis onderdeel van de hielprik bij baby's. "Wij hebben veel onderzoek gefinancierd en veel gelobbyd om dat mogelijk te maken, samen met het RIVM", zegt Noordhoek. "Er zijn nu negentien ziektebeelden opgenomen in de hielprikscreening, waaronder dus CF. Een belangrijke stap voorwaarts."

Als baby's met CF bij de hielprikscreening binnen vier tot zes weken eruit

worden gehaald, wordt hun prognose zóveel beter. “Hoe eerder je ingrijpt, hoe beter hun levensverwachting. Luchtwegproblemen brengen immers onomkeerbare schade toe. Als je vroeg kunt ingrijpen, kun je ook preventief gaan behandelen.”

De meeste cr'ers slikken onderhoudsdoses antibiotica om te voorkomen dat zij slachtoffer worden van een luchtweginfectie en er littekenweefsel in de longen ontstaat. Ook bescherming van de alvleesklier is erg belangrijk, stelt Beekman. “De aanleg van de pancreas is meestal al tijdens de zwangerschap verstoord geraakt. Dan ontstaan er direct problemen met de vetopname en zie je dat kindjes niet goed groeien. Dat heeft weer invloed op hun afweer. Daarom is goede voeding zo belangrijk bij cr.”

‘Wij kunnen wel mooie oplossingen bedenken in het lab, maar die moeten uiteindelijk wel terechtkomen bij de patiënt.’ — Jeffrey Beekman

Patiënten hoeven geen streng dieet te volgen, maar moeten volgens Noordhoek vooral goede, gezonde voeding krijgen met extra calorie-inname. “CF-kinderen moeten veel meer eten dan andere kinderen en ook voldoende bewegen. Maar het lastige is dat hun eetlust vaak is verminderd. Het is zoeken naar een goede balans.”

Zorgketen stroomlijnen

Beekman: “Als je met onderzoek dingen wilt bereiken, moet je zorgen dat onderzoekers met klinici en patiënten samenwerken, zodat de hele keten wordt gestroomlijnd. Wat kunnen we als onder-

zoekers bieden en wat hebben patiënten nodig? Die vertaalslag is ontzettend belangrijk. Wij kunnen wel mooie oplossingen bedenken in het lab, maar die moeten uiteindelijk wel terechtkomen bij de patiënt. Pas als het één geïntegreerde club is, kun je meters maken. Zo hebben we in vier jaar tijd een vertaalslag gemaakt naar de patiënt: van de eerste observatie dat minidarmpjes zwellen naar de eerste succesvolle behandeling.”

Uniek is dat deze minidarmpjes ook in een biobank worden opgeslagen, zodat toekomstige medicijnen getest kunnen worden zonder opnieuw naar de patiënt te hoeven gaan. Deze biobank, die door stichting Hubrecht Organoid Technology (HUB) wordt opgezet, werkt inmiddels samen met de meeste industrieën die nieuwe CFTR-gerichte geneesmiddelen maken. Zo kunnen we kandidaat-medicijnen op effectiviteit selecteren en tegelijkertijd aangeven wie er in klinische studies baat bij kunnen hebben. Zo wordt het ontwikkel- en zorgtraject nog verder gestroomlijnd met als doel de patiëntbelasting en kosten te drukken, en versneld nieuwe medicijnen beschikbaar te krijgen.

Op 11 januari ondertekenden het UMC Utrecht en de NCFS een overeenkomst voor samenwerking in (inter)nationaal onderzoek. De ambitie is om de komende vijf jaar een geïndividualiseerde behandeling voor alle mensen met Cystic Fibrosis in Nederland te realiseren. Als dat lukt, zal CF in de toekomst voor patiënten geen dodelijke ziekte meer zijn. “Zo’n nauwe samenwerking tussen een ziekenhuis en een patiëntenorganisatie is in Nederland uniek, ook wereldwijd”, concludeert Noordhoek. “Bij de Cystic Fibrosis Foundation in Washington zeiden ze onlangs: ‘You guys are far ahead of us.’ Daar zijn we ontzettend trots op.” ◀

Schade aan weefsels en organen herstellen

De Universiteit Utrecht en het UMC Utrecht nemen deel aan RegMed XB, een nieuw instituut voor regeneratieve geneeskunde. In RegMed XB (REGenerative MEDicine crossing Borders) werken gezondheidsfondsen, wetenschappers, ondernemers en artsen in Nederland samen aan nieuwe oplossingen voor patiënten met ziekten als diabetes, nierziekten en osteoartritis (artrose).

Regeneratieve geneeskunde heeft tot doel zieke of beschadigde weefsels en organen te herstellen. Hiermee kunnen we chronische ziektes in de toekomst mogelijk genezen. Regeneratieve geneeskunde is één van de speerpunten binnen het strategisch onderzoeksthema Life Sciences van de Universiteit Utrecht.

Tijdens de viering van de verjaardag van de universiteit worden de eerste 24 leden van de nieuw opgerichte Utrecht Young Academy (UYA) voorgesteld. Excellente, veelbelovende onderzoekers die nog niet zo lang hun PhD op zak hebben, maar wel in aanmerking komen voor een 'tenure track' richting hoogleraarschap.

Een van die UYA leden is chemicus **Tom Wennekes**, die aan de bètafaculteit onderzoek doet naar de complexe suikerlaag rondom cellen. "Alle cellen hebben zo'n laag en die werkt als een communicatiemiddel tussen de cellen onderling. Als we de werking van die suikermoleculen daar beter begrijpen, kunnen we hiermee op termijn nieuwe medicijnen ontwikkelen."

Wennekes is enthousiast over zijn eigen onderzoek, "maar het is ook bijzonder stimulerend om af en toe eens uit dat kleine kringetje te komen en te praten met onderzoekers uit heel andere disciplines." En dat is precies de bedoeling van de UYA.

"We hebben laatst onze missie vastgesteld; de UYA wil een kritische blik bieden op hoe onderzoek en onderwijs binnen en buiten onze universiteit wordt bedreven, het beleid erachter en de communicatie erover naar de samenleving."

"Er bestaat een duidelijk spanningsveld tussen presteren, omdat je wordt afgerekend op citaties, publicaties en beurzen, en de toenemende roep om 'slow science': de tijd nemen, je zaken overdenken. Onze generatie zit midden in dat krachtenveld en wij zijn dan ook de aangewezen club om daar een mening over uit te dragen."

• • www.uu.nl/uya



‘Stimulerend
om eens uit
je eigen kleine
kringetje te
komen’

Studenten boos over duur wonen in The Student Hotel



Met een hotelvergunning stiekem huurweten omzeilen. Zo bestempelen veel studenten de activiteiten van The Student Hotel.

In onder meer Amsterdam, Groningen en Den Haag zijn er de laatste jaren vestigingen van The Student Hotel geopend. De hotels

bieden studenten voor maximaal een jaar een gemeubileerde kamer aan en verzorgen verschillende andere faciliteiten, zoals schoonmaak en beveiliging. Ook in het stationsgebied in Utrecht komt binnenkort mogelijk een locatie.

Omdat ze werken met een

hotelvergunning, hoeven de hotels zich niet aan het huurrecht te houden en zijn studenten wettelijk niet zo goed beschermd als gewone huurders. Zo kunnen ze veel gemakkelijker op straat worden gezet dan studenten die een reguliere kamer huren.

De tarieven voor een hotelkamer zijn bovendien hoog, beginnend vanaf zo'n 635 euro per maand.

The Student Hotels maken misbruik van de woningnood in studentensteden en glippen door de mazen van de wet, waarschuwen studentenbonden. Ook de Utrechtse politieke partij Student & Starter uitte dergelijke bezwaren. The Student Hotel herkent zich niet in het geschetste beeld. Het bedrijf zegt zich vooral te richten op internationale studenten die vaak maar een korte periode in Nederland blijven.

Het Utrechtse gemeentebestuur laat weten weinig problemen te hebben met de constructie. The Student Hotel wordt gezien als een goede aanvulling op het reguliere kameraanbod in Utrecht. De universiteit, die vaak grote problemen heeft om internationale studenten te huisvesten, houdt er een vergelijkbare opvatting op na.



Universiteitsbibliotheek digitaliseert oude Ubladen

De Utrechtse Universiteitsbibliotheek gaat zo'n veertig jaargangen van het Ublad digitaliseren. Het onafhankelijke universiteitsblad werd vier decennia lang gratis verspreid in universiteitsgebouwen. Het Ublad verdween in 2009. In 2010 ging het Ublad online verder als de nieuwssite DUB (Digitaal Universiteitsblad). De oude papieren jaargangen zijn nu alleen in de bibliotheek of op de redactie te raadplegen. DUB ontving onlangs een subsidie van 9.800 euro van het K.F. Heinfonds om de artikelen ook online beschikbaar te maken.



UIT van vier naar vijf dagen

De Utrechtse Introductie Tijd (UIT) duurt vanaf dit jaar een dag langer. Ook het maximaal aantal deelnemers wordt uitgebreid, van 4.000 naar 4.200. Volgens de organisatie van het evenement dat beginnende studenten kennis laat maken met de stad Utrecht en het studentenleven passen alle activiteiten niet meer in een programma van vier dagen. Er is zoveel te beleven dat een extra dag noodzakelijk is geworden. De UIT vindt dit jaar plaats van 14 tot en met 18 augustus.



Een vluchteling in huis

Bewoners van SSH-complexen die dat willen, kunnen gaan samenwonen met jonge vluchtelingen. Huizen waar een kamer vrijkomt kunnen vragen of er een jonge statushouder komt hospiteren. Bij een wederzijdse klik krijgt de vluchteling de kamer toegewezen. Studentenhuisvester SSH werkt voor het project samen met de ideële stichting Academie van de Stad. Die heeft ook enkele bewoners van SSH-huizen geworven die als vraagbaak optreden en bewoners en vluchtelingen gaan ondersteunen.

Je kan niet 'niks' van het leger vinden. Daarvoor zijn onze samenleving, cultuur en identiteit er te zeer mee verbonden. Dat is de stellige overtuiging van Hedwig Saam, directeur van het Nationaal Militair Museum en Paul van Vlijmen, directeur van de overkoepelende Stichting Defensiemusea. Een gesprek met twee kunsthistorici over oorlog, vrede en – hoe kan het ook anders – kunst.

'Rembrandts Nachtwacht zou hier ook prima op zijn plek zijn'

Van Vlijmen: "Hebben jullie nou de Rus hier neergezet?" Saam: "Ja, tegenover de Amerikaan." Van Vlijmen: "Mooi, spannend hoor!" Op het asfalt buiten het Nationaal Militair Museum (NMM), vlak naast de landingsbaan van de voormalige vliegbasis Soesterberg, staan twee straaljagers dreigend tegenover elkaar opgesteld. Het is, in de ogen van beide kunsthistorici, een esthetisch plaatje. Ze staan op de plek waar in Nederland ruim een eeuw geleden de militaire luchtvaart begon. "Zo'n sterke directe binding met de omgeving, dat is echt het allermooiste wat je je als museum kunt wensen", aldus Saam.

Veel meer dan in de kunstmusea waar Saam ruim zestien jaar werkte, speelt in het NMM de vraag wie de doelgroep is en hoe deze het beste bereikt kan worden. Vragen waarmee Saam door haar journalistieke achtergrond wel vertrouwd is. "In de kunstwereld ben ik zelf de doelgroep: blank, hoogopgeleid, boven de vijftig. Ik vind het een enorm leuke uitdaging om in een museum te werken dat zich tot een veel grotere doelgroep verhoudt." Niet dat ze zich ooit voor had kunnen stellen dat ze in een museum over de krijgsmacht terecht zou komen. "Ik liep tijdens mijn studie zelfs nog met een PLO-sjaal in protesten tegen de neutronenbom!"

De stap naar defensiemusea was voor Van Vlijmen – wiens vader naar de Koninklijke Militaire Academie ging – wellicht iets minder groot. Hij heeft in zijn carrière altijd de drukte opgezocht, ook waar dat niet

heel gebruikelijk was. "In het Catharijneconvent vond de directeur dat ik teveel lawaai maakte, dat paste niet bij het museum." Een veel betere match was er met Het Spoorwegmuseum, waar Van Vlijmen een groei van 120.000 naar 400.000 bezoekers realiseerde. "Dat was te danken aan het feit dat er mensen kwamen die nog nooit eerder in een museum geweest waren."

Tachtigjarige oorlog

Het NMM zou elke Nederlander moeten aanspreken, vinden Saam en Van Vlijmen. "De thematiek van oorlog en vrede is volstrekt verweven met onze identiteit als Nederlander én als mens. Het gaat over primaire drijfveren en over macht", licht Saam toe. Ook de wijze waarop onze samenleving is vormgegeven is onlosmakelijk verbonden met het militaire. Naast geografie – zoals onze landgrenzen – noemt Van Vlijmen ook de geschiedschrijving. "Kijk eens goed naar hoe we over ons verleden praten. We hebben het nooit over veertig jaar vrede, we hebben het over de tachtigjarige oorlog. Het zijn conflicten die ons het beste bij blijven." Saam: "Dat geldt ook zeker voor muziek, voor kunst en de literatuur. Hele musea zijn gevuld met stukken die het militaire als inspiratiebron hebben. Rembrandts Nachtwacht bijvoorbeeld, die zou hier ook prima op zijn plek zijn. Ik zou heel graag een keer een grote tentoonstelling met schuttersstukken willen maken, om zo mensen te laten zien dat het militaire in onze cultuur zit."

De maatschappelijke relevantie van het museum is voor beiden de belangrijkste drijfveer. "We kunnen in deze huidige tijd niet om het onderwerp oorlog heen. Overal in de wereld heeft men het over uit-

'Als je hier bent geweest, moet je voelen dat vrede iets heel kwetsbaars is, en absoluut niet vanzelfsprekend.' — Hedwig Saam

Benieuwd naar het Nationaal Militair Museum? Op zaterdag 24 juni spreken Paul van Vlijmen en Hedwig Saam verder over oorlog, vrede en kunst. Kijk voor meer informatie over dit alumni-event in de agenda op

►► www.uu.nl/alumni



Paul van Vlijmen en Hedwig Saam bij het Nationaal Militair Museum

sluiting, insluiting, veiligheid, onveiligheid”, zegt Van Vlijmen. Het museum confronteert bezoekers met de consequenties van oorlog – en van vrede – en daagt ze uit hier iets van te vinden. Juist ook, zo benadrukt Van Vlijmen, omdat eenieder in een parlementaire democratie invloed heeft op wat er met het leger gebeurt. “Je kunt op geen enkele manier onverschillig zijn ten opzichte van dit onderwerp.”

Persoonlijke verhalen

Het NMM nodigt dan ook uit tot kritisch nadenken. Uiteenlopende persoonlijke verhalen van militairen laten de dilemma’s van oorlogsvoering zien. Van Vlijmen: “We vertellen bijvoorbeeld het verhaal van de militair Hueting over de koloniale oorlog in Nederlands-Indië. Maar we vertellen ook de versie van zijn baas, kapitein Westerling. Die verhalen zijn volkomen contrair: de één roept ‘oorlogsmisdaden’, de ander ‘dit was de opdracht.’” Het museum is dan ook zeker geen plek die oorlog verheerlijkt. Dat is in het buitenland nog wel eens anders. Saam: “Internationale delegaties met mensen van vergelijkbare musea in bijvoorbeeld

Brazilië, Singapore, Rusland en Polen, vallen hier allemaal om van verbazing. In veel landen zijn militaire musea een soort tempels van persoonsverheerlijking, voor verheerlijking van macht. Het Nationaal Militair Museum doet dat absoluut niet. Wat dat betreft zijn we een heel Nederlands museum.”

Het valt op dat Saam en Van Vlijmen consequent naar het NMM verwijzen als

een museum over oorlog én vrede. Dat het verschil tussen oorlog en vrede soms flinterdun kan zijn, dat is de enige boodschap die Saam de bezoekers mee wil geven. “Als je hier bent geweest, moet je voelen dat vrede iets heel kwetsbaars is, en dat het absoluut niet vanzelfsprekend is.” Dat verhaal vertelt Saam met twee straaljagers, een Rus en een Amerikaan, op een stuk asfalt in Soesterberg. ◀



Mijn Utrecht

Paul

Studie **Kunsthistorie (1973–1982)**
 Studentenhuis ‘Ik woonde in een USC-huis op de Hugo de Grootstraat.’
 Favoriete plek in Utrecht ‘Rondom de Oude- en de Nieuwegracht, daar gebeurt het. En ook de geheime binnentuinen middenin de stad.’



Mijn Utrecht

Hedwig

Studie **Journalistiek (1979–1982), Kunsthistorie (1982–1986)**
 Studentenhuis ‘Ik woonde op de Admiraal van Gentstraat.’
 Favoriete plek in Utrecht ‘Je kan me bijna iedere zaterdag op de bloemenmarkt op het Janskerkhof vinden.’

In de jaren negentig liep Nederland internationaal voorop als het ging om preventieve bescherming van de volksgezondheid en van het milieu. Die status zijn we in rap tempo kwijtgeraakt, stelt hoogleraar toxicologie **Martin van den Berg**. Als bij hem in het lab de alarmbellen gaan rinkelen, dan kan het soms nog wel jaren duren voordat er in de praktijk maatregelen worden genomen.

Gezondheid en economie staan op gespannen voet

Een toxicoloog is vrijwel nooit de bringer van goed nieuws. Hij rapporteert bijvoorbeeld over gevaarlijke stoffen in de verf van treinen, over de risico's die jonge voetballertjes lopen op kunstgrasvelden en over verpakkingsmaterialen die schadelijke stoffen lekken in voedingsmiddelen. "Goed nieuws is journalistiek minder interessant. Dus kom ik alleen in het nieuws als er iets mis is", zegt Van den Berg, verbonden aan het IRAS (het Institute for Risk Assessment Sciences (IRAS) van de faculteiten Diergeneeskunde en Geneeskunde) en in 2016 winnaar van de UU Publiprijs. Maar dat is dan ook een logisch gevolg van wat de toxicoloog doet: hij onderzoekt bij welke dosis een bepaalde stof een nadelig effect heeft op de gezondheid of op het milieu.

Nuanceren en waarschuwen

De dosis, dat is het sleutelwoord in de toxicologie. Pas als je weet in welke concentratie een stof zich in het lichaam bevindt, kan er een conclusie worden getrokken over de schadelijkheid. Dat betekent dat Van den Berg zich geregeld geroepen voelt om enige nuance aan te brengen in onder meer de discussie over de veiligheid



'Een van de hot items voor toxicologen op dit moment is voedingsverpakkingsmateriaal.' — Martin van den Berg

van ons voedsel. "Veel van wat er verteld wordt over voedselveiligheid is overdreven. Je kan bijvoorbeeld best dagelijks een hoeveelheid dioxines binnen krijgen zonder dat het ook maar enig effect heeft op je lichaam."

Mensen hebben tegenwoordig in grote mate last van wat toxicologen kennen als 'chemofobie': een extreme angst voor chemische stoffen. Het is een angst die onterecht is – de meest giftige stoffen zijn juist van natuurlijke oorsprong. Daarbij wordt vaak vergeten dat het uiteindelijk draait om de dosis. Toch begrijpt Van den Berg wel waar het gevoel vandaan komt. "Die chemofobie is overgenomen uit de jaren zestig, zeventig en tachtig, toen allerlei stoffen zijn gemaakt die achteraf gezien erg slecht waren en nu zijn verboden. Asbest is een voorbeeld, maar ook DDT en PCB's."

Belangrijker misschien wel, zijn de waarschuwingen die uit toxicologisch onderzoek voortkomen. Er worden nog al eens concentraties ontdekt die ronduit benauwend zijn, zo stelt Van den Berg. "Een van de hot items

voor toxicologen op dit moment is voedingsverpakkingsmateriaal. Om verpakkingen van een coating te voorzien, wordt de stof bisfenol A of andere bisfenol A-achtigen gebruikt.

Dat is een soort plastic gemaakt van polycarbonaat en dat lekt in het product. De waarden bisfenol A die wij in etenswaar terugvinden moeten echt drastisch naar beneden." Met name de risico's van dergelijke stoffen op foetussen, zwangere vrouwen en kinderen baart Van den Berg zorgen. "Je probeert deze kwetsbare groepen te beschermen, maar omdat we ons meestal baseren op proefdieronderzoek, is er altijd een mate van onzekerheid over de schadelijkheid van een stof op mensen."

Economisch belang gaat voor

Juist door die onzekerheid is er baat bij voorzichtigheid. Daar lijkt de moderne, sterk economisch georiënteerde politiek echter lang niet altijd prioriteit aan te geven. Volgens Van den Berg is er sprake van een trend. "Als toxicologisch onderzoek wijst op een nieuw mogelijk negatief effect voor het milieu of de volksgezondheid, en er zijn economische belangen in het spel, dan zal er vanuit de politiek en het bedrijfsleven veel worden geïnvesteerd om het onderzoek af te doen als 'nog onvoldoende bewezen'." Op die manier wordt nieuwe regelgeving uitgesteld, met alle potentiële risico's van dien. Zo kan het gebeuren dat wetenschappers vanuit toxicologisch oogpunt onacceptabel hoge concentraties bisfenol A constateren, maar dat er jaren later – nu dus – nog niks aan de regelgeving is aangepast. Een ontwikkeling die volgens Van den Berg onverantwoord is. "Juist ook als je niet precies weet wat de risico's zijn, moet het voorzorgsprincipe altijd toegepast worden. Vooral voor kinderen en zwangere vrouwen. Als namelijk blijkt dat de concentratie van een stof te hoog is, komen we daar misschien pas decennia later achter en is het

mogelijk voor bepaalde bevolkingsgroepen te laat."

Om de politiek te overtuigen van de noodzaak van een langetermijnvisie, werkten Van den Berg en zijn medewerkers in 2015 in het IRAS aan een studie getiteld Putting a price on your exposed

'Wetenschapsjournalisten zijn naar mijn idee een stuk kritischer.'

brain. Zowel dat rapport als een daaropvolgende uitgebreidere studie die de financiële gevolgen van blootstelling aan schadelijke stoffen becijfert, vond nauwelijks weerklank in de politiek. "Ook dit is langetermijnvisie die berust op statistiek, en daar heeft de moderne politiek geen boodschap aan. Nederland is de afgelopen decennia helaas op het gebied van bescherming van de volksgezondheid en het milieu afgeleden van gidsland naar de status van volger. Zweden, Denemarken en nu zelfs Frankrijk doen het wat dat betreft een stuk beter."

Zo kritisch als Van den Berg is over de overheid, zo lovend is hij over de hedendaagse onderzoeksjournalistiek. Regelmatig zoekt hij in opdracht van tv-programma's (Zembla, Radar) of kranten (Volkskrant, NRC) uit of iets vanuit toxicologisch oogpunt een broodje aap is of niet. Dat leidt soms tot veel media-aandacht, zoals het onderzoek naar rubbergranulaat op kunstgrasvelden. Voor Van den Berg is de journalistiek een onmisbare partner voor de wetenschap geworden. "Wetenschapsjournalisten zijn naar mijn idee tegenwoordig een stuk kritischer, vooral ook ten opzichte van de overheid. Het zijn vaak academici met een bèta of life sciences achtergrond, waardoor ze ook in staat zijn op het gebied van onderzoek sneller het kaf van het koren te scheiden. En zij kunnen helpen om de nodige publieke en politieke aandacht te creëren." ◀

Meer weten? Kom naar de Universiteitsdag op zaterdag 1 april!

Prof.dr. **Martin van den Berg** verzorgt de plenaire lezing tijdens editie 2017 van de Universiteitsdag, met als thema **Bright Minds, Better Future** — de toekomst door de ogen van de wetenschap. Daarnaast zullen in twee lezingenrondes tien hoogleraren met hun promovendi vanuit hun vakgebied vooruitblikken op de toekomst.



Zo zal prof.dr. **Tanja van der Lippe** samen met promovendus **Jannes ten Berge** vertellen over de

toekomst van het werken. In hun onderzoek staat de relatie tussen werk en gezin centraal. Van der Lippe heeft uitgebreid gepubliceerd over thema's als tijd, tijdsdruk en arbeidsmarktongelijkheden.



We gaan het ook hebben over games. Die spelen immers een steeds grotere rol in onze

samenleving. Benieuwd naar de mogelijkheden van games nu en in de toekomst? Kom dan naar de lezing van prof.dr. **Remco Veltkamp** en promovendus **Marries van de Hoef**. Zij zullen niet alleen vertellen over serious gaming, maar zetten bezoekers aan het werk om een nieuwe game te ontwerpen.

▶▶ Volledig programma en inschrijven: www.uu.nl/udag

‘Werken en feesten vormt schoone geesten’

100 jaar vrouwelijke hoogleraren

Op 10 februari 2017 was het 100 jaar geleden dat **Johanna Westerdijk** haar oratie hield aan de Universiteit Utrecht als eerste vrouwelijke hoogleraar in Nederland. In 2017, het ‘Westerdijkjaar’, staan verschillende organisaties stil bij haar verdiensten voor de wetenschap en de positie van vrouwen in de wetenschap. Jet Bussemaker, minister van OCW, kwam het Westerdijkjaar in het Academiegebouw openen.

Met haar motto ‘Werken en feesten vormt schoone geesten’ liet Westerdijk een frisse wind waaien door de conservatieve, exclusief mannelijke universitaire wereld. “Johanna was dol op walsen, iets dat zij eindeloos kon volhouden”, schreef haar collega Koningsberger in een kort na haar dood verschenen gedenkschrift.

“Ik herinner mij een avond waarop alle jongens waarmee zij danste, het tegen haar aflegden, waarna zij met de meisjes verder walste.”

Dat zij al op 34-jarige leeftijd het tot hoogleraar had geschopt mag overigens een wonder heten, want veel medewerking was er aanvankelijk niet. Van haar Amsterdamse docent, botanicus Hugo de Vries, kreeg ze geen toestemming om practica te volgen of academische examens af te leggen. Ze week daarom uit naar München en Zürich, waar zij in 1906 het uiteindelijk toch tot doctor in de biologie wist te brengen. Een ontmoeting met de Utrechtse hoogleraar Frits Went in 1913 zette pas vaart achter haar wetenschappelijke carrière.



Van het in Baarn gevestigde Laboratorium voor Plantenziekten maakte zij een bruisend centrum waar studenten, promovendi en buitenlandse gasten hard werkten. Baarn *c'est une fêerie*, verzuchtte een Franse collega-onderzoeker. Westerdijk had veel vrouwelijke promovendi, maar ook mannen konden bij haar aankloppen als ze onderzoek wilden doen naar de oorzaak en de bestrijding van plantenziekten. Met name schimmels hadden haar aandacht. In 1952 dwongen leeftijd (69) en gezondheid haar om afscheid van de universiteit te nemen. In 1961 overleed zij, 78 jaar oud.

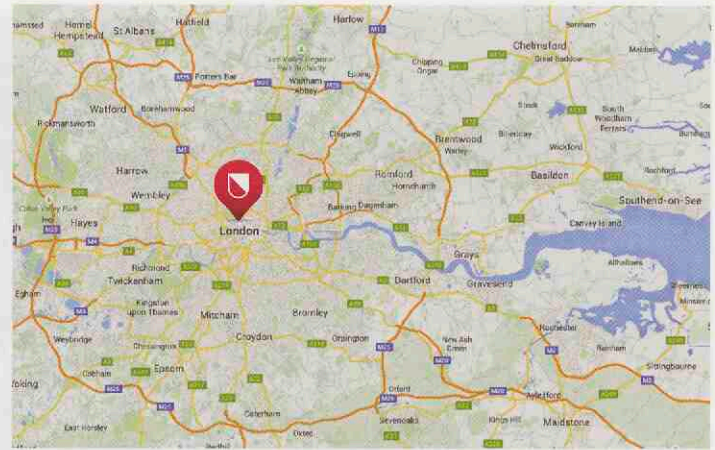
Ter ere van het Westerdijkjaar is een portretgalerij met alle vrouwelijke hoogleraren van de Universiteit Utrecht

en het UMC Utrecht in de maak en staan er diverse andere activiteiten en tentoonstellingen op stapel, waarbij het aandeel van vrouwen in de wetenschap centraal staat. Volgens het strategisch plan 2016–2020 wil de Universiteit Utrecht een diverse gemeenschap zijn. In dat kader streeft de universiteit naar een gelijke man-vrouw verhouding in de wetenschap. De faculteit Bètawetenschappen bijvoorbeeld heeft sinds eind 2014 een diversiteitsbeleid. Belangrijk onderdeel daarvan is het Westerdijk fellowship: een tenure-trackpositie voor talentvolle vrouwelijke wetenschappers.

► Zie ook de website www.uu.nl/westerdijkjaar.



Een intellectueel uitdagende omgeving



De Indonesische **Nikmah Salamia Idris** is cardioloog en momenteel werkzaam als onderzoeker in Londen. Tussen 2011 en 2015 verbleef ze voor studie en onderzoek zowel in Utrecht als in Australië.

Mijn baas in Indonesië, prof. Sudigdo Sastroasmoro, wees me op de mogelijkheid om in Utrecht een PhD te gaan doen. De Utrechtse hoogleraar Cuno Uiterwaal was 'visiting professor' bij onze universiteit, en op die manier is dat lijntje tot stand gekomen. Ik schreef me in en werd toegelaten. Ik voelde me aangetrokken tot de heldere aanpak van het onderwijs in Nederland en hoopte dat die me zou helpen om een goede onderzoeker te worden.

In het laatste jaar van mijn PhD-programma ben ik nog naar Melbourne gegaan, omdat ik daar een fellowship klinische cardiologie kreeg aangeboden. Die kans kon ik niet laten lopen, want daar bevindt zich een van de beste hartcentra van de wereld. Bovendien wilde ik graag onderzoek combineren met klinische zorg.

Dankzij de medewerking van mijn promotor Diederick

Grobbee en de Australische begeleiders om mijn Nederlandse en Australische activiteiten te combineren, lukte het me mijn promotie epidemiologie in Utrecht en master geneeskunde in Australië tijdig af te ronden, en allebei zelfs met goede resultaten!

In Nederland was alles zo goed georganiseerd, punctueel en efficiënt, dat beviel me wel. En ik genoot van de landschappen. Het was plezierig om aan mijn PhD te werken in een omgeving die intellectueel uitdaagt – dat mis ik heel erg in Indonesië.

In Nederland was alles zo goed georganiseerd, punctueel en efficiënt, dat beviel me wel.

Door mijn korte verblijf heb ik de Nederlandse taal niet zo goed leren beheersen. Het was ook lastig om aansluiting te vinden bij Nederlandse studenten. Ik ben vooral opgetrokken met andere internationale collega's. Met sommigen heb ik nog steeds contact.

Ik woonde aanvankelijk samen met een collega in een huis dat zij had gehuurd. In mijn derde jaar verhuisde ik naar een 'international house'. Dat was leuk! Ik fietste meestal naar de universiteit of maakte tochtjes in de omgeving van Utrecht.

Hoewel ik door sneeuw en vorst daarbij een paar keer onderuit ben gegaan, vond ik het heerlijk.

Na mijn studie ben ik eerst teruggegaan naar Indonesië, maar inmiddels ben ik verbonden aan het Great Ormond Street Hospital in Londen. Voor de toekomst hoop ik dat we onze internationale samenwerking kunnen behouden en uitbreiden. Ik zou zo graag nog een keer terug willen komen naar Nederland. En voor mijn moederland Indonesië hoop ik dat het ooit een efficiënt hoger onderwijsstelsel zal hebben, met een bloeiende, academische omgeving die belangrijk kan bijdragen aan een verbetering van de samenleving.

Om eerlijk te zijn: het is voor mij een dilemma of ik wel of niet – en wanneer dan – terug zal gaan naar Indonesië. Enerzijds besef ik dat ik een bijdrage zou moeten leveren aan de opbouw van mijn land, ook al omdat ik het aan de mensen daar te danken heb dat ik ben gekomen waar ik nu ben. Als iedereen weg gaat, verbetert er nooit wat. Anderzijds hebben mijn jongste ervaringen in Indonesië nog eens duidelijk gemaakt dat de omgeving me te weinig uitdaagt om te groeien en mijn potentieel tot zijn recht te laten komen. Lastig dus.



Filosofisch Café



Grapedistrict Amsterdam, Wijnproeverij



Antoine Steenkamer

Nationaal Militair Museum Soesterberg

Speciaal voor alumni

►► Volledige agenda op www.uu.nl/alumni

Donderdag 30 maart

Brasserie Berlage Den Haag **41ste**

Themadiner

Met als spreker Antoine Steenkamer, die met zijn initiatief Spelendergrijs de UU studentenprijs voor Bijzondere Verdiensten 2016 won.

Donderdag 6 april

Grapedistrict Amsterdam **Wijnproeverij**

Aangeboden door de drie alumni die samen Grapedistrict opzetten: een kans om niet alleen te leren over verschillende soorten wijn, maar ook over het ontstaan en de oprichting van deze onderscheidende winkelketen door drie ondernemende juristen.

Donderdag 20 april

JAN coachcafé **Ubica Utrecht**

Speciaal voor jonge alumni! Ga aan de slag met vragen als: wat zijn mijn talenten? Hoe kan ik ze aanwenden en waar word ik gelukkig van? Na afloop is er een levend LinkedIn en een netwerkborrel waar je veel nieuwe contacten op kunt doen.

Zaterdag 22 april

Jubileum opleiding **Interculturele communicatie**

De master Interculturele communicatie heeft in 12,5 jaar tijd meer dan 360 alumni voortgebracht. Het jubileum wordt gevierd met een event voor alle oud-studenten, waar herinneringen zullen worden opgehaald en lezingen en workshops worden gegeven.

Donderdag 18 mei

JAN Young Alumni Academy de Kargadoor Utrecht

De YAA is programma vol inspirerende workshops op het gebied van loopbaanontwikkeling, persoonlijke kwaliteiten en professionele keuzes. Ervaren coaches en workshopleiders helpen je deze dag graag een stap verder om dichterbij jouw droombaan of nieuwe uitdaging te komen.

Zaterdag 24 juni

Nationaal Militair Museum Soesterberg Alumni-evenement en rondleiding

Voor jong en oud: bezoek aan het museum en de Genghis Khan tentoonstelling en ontmoeting met alumni kunsthistorie Paul van Vlijmen, directeur Stichting Defensiemusea en Hedwig Saam, directeur NMM. Zie ook het interview op pag. 20-21.

Maandag 27 maart

Dies Natalis Domkerk

De Universiteit Utrecht viert haar 38e verjaardag in de Domkerk. Maarten Hajer, hoogleraar Urban Futures, verzorgt de diesrede.

De twee eredoctoraten die zullen worden uitgereikt sluiten aan bij het strategisch onderzoeksthema Life Sciences. Sangeeta Bhatia (MIT) bestudeert met behulp van gekweekt menselijke leverweefsel diverse leverziekten en ze zet nanomaterialen in ten behoeve van de diagnostiek en behandeling van kanker. Peer Bork (Heidelberg) is bio-informaticus en analyseert enorme hoeveelheden gegevens omtrent eiwitten.

Tevens reikt de universiteit de Docentenprijzen uit, wordt de Alumnus van het Jaar bekend gemaakt en is er een presentatie van de Utrecht Young Academy. Zie ook pag. 18.

►► Meer informatie en aanmelden: www.uu.nl/dies

Studium Generale

Het podium voor kennis en reflectie van de Universiteit Utrecht. Altijd voor iedereen gratis toegankelijk.

►► www.sg.uu.nl

Woensdag 5 april

Het spook Srebrenica Aula Academiegebouw

Politicooloog dr. Erna Rijsdijk vertelt over één van de gevoeligste gebeurtenissen uit de recente geschiedenis. Hoe werd 'Srebrenica' een nationaal trauma?

Woensdag 26 april

Voorbij de witte onschuld

Aula Academiegebouw

Antropoloog prof. Gloria Wekker kijkt naar het verleden om hedendaags racisme te begrijpen. Wat is de invloed van 400 jaar kolonialisme op ons denken?

Maandag 1 mei

Movies & Science: Alice Cares

Filmtheater 't Hoogt

Na vertoning van de documentaire Alice Cares is er een discussie met hoogleraar industrieel ontwerpen Steven Vos over hoe technologie ons fit houdt. Voertaal Engels.

Dinsdag 28 maart

Finale Breaking Science Café Hofman

In de wetenschapscommunicatie competitie Breaking Science strijden jonge UU-onderzoekers om hun passie voor wetenschap als beste over te brengen. Deelnemers worden beoordeeld op de mate waarin ze hun onderzoek begrijpelijk maken. De twee winnaars gaan door naar de Nationale Famelab Finale op 3 mei in TivoliVredenburg. De internationale finale vindt plaats op het Times Cheltenham Science Festival in juni 2017.

►► Lees meer op: www.uu.nl/breakingscience



Onderzoek in het kader van Future Food, een van de onderwerpen op de Universiteitsdag.

Zaterdag 1 april

Academiegebouw

De toekomst door de ogen van de wetenschap

Universiteitsdag 2017, *Bright minds, better future*

Dagelijks bouwen duizenden onderzoekers van de Universiteit Utrecht aan een betere toekomst. Maar hoe zal die toekomst eruit zien? Kom op zaterdag 1 april naar het Academiegebouw en hoor van hoogleraren en hun promovendi over hun onderzoek en hun visie op de toekomst. Naast een inspirerende plenaire opening met een lezing door prof.dr. Martin van den Berg, hoogleraar toxicologie aan het Institute for Risk Assessment Sciences en de uitreiking van de Vliegthart Scriptieprijs, zijn er twee rondes lezingen, waaruit bezoekers een keuze kunnen maken. *Zie ook pag. 22–23.*

Een greep uit de sprekers:

- Prof.dr. Tanja van der Lippe en promovendus Jannes ten Berge over de toekomst van het werken
 - Prof.dr. Roos Masereeuw en promovenda Katja Jansen: *Can we bioengineer kidneys?*
 - Prof.mr. Marleen van Rijswijk en promovenda mr. Daphina Misiedjan over waterrecht en mensenrechten
 - Prof.dr. Remco Veltkamp en promovendus Marries van de Hoef over de toepassing van *serious games*
- En nog vele anderen!

►► Volledig programma en inschrijven: www.uu.nl/udag

16 mei–4 juli

Filmreeks Science & Fiction: Mind the gap

Tussen 16 mei–4 juli 2017 vindt de achtste editie van de USBO filmreeks Science & Fiction plaats. Prikkelende wetenschap en films van betekenis komen samen in deze

reeks. Het thema is *Mind the gap* en belicht verschillende facetten van de groeiende kloof in de samenleving. Wetenschappers leiden iedere film kort in en na afloop kunnen bezoekers met hen in gesprek.

►► Lees meer op www.uu.nl/usbo/sciencefiction



'Halverwege wil je soms stoppen'


Andre Mischke, onderzoeker experimentele deeltjesfysica aan de

Universiteit Utrecht, loopt mee in de Utrecht Science Park (USP) Marathon.

"De routine van het hardlopen helpt me op nieuwe ideeën te komen. Tijdens het schrijven van mijn subsidievoorstel ging ik ter afwisseling hardlopen. Lopen helpt om gedachten te verwerken en ruimte te maken voor nieuwe ideeën. De lange adem die ik in mijn werk nodig heb, heb je ook nodig wanneer je traint voor een langere afstand. Halverwege wil je soms stoppen — zowel in de wetenschap als in de sport — maar je zet door om iets te bereiken. Het mooie aan zowel wetenschap als hardlopen vind ik dat je ineens bondgenoten hebt. Zo loop ik nu elke donderdagmiddag een rondje over het Utrecht Science Park met een van mijn studenten die zich ook heeft ingeschreven voor de halve marathon."

Op 19 maart 2017 wordt de derde USP Marathon georganiseerd. De universiteit is een van de partners van dit evenement. De Universiteit Utrecht hecht veel waarde aan sport. Sport verbindt, houdt lichaam en geest gezond en draagt bij aan een positief studie- en werkklimaat.

•• www.uu.nl/sport Loopt u ook mee?

 Deel een foto op Facebook met Alumni Universiteit Utrecht